

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

D R A U G A S

Saturday supplement

1995 m. rugsėjo mėn. 23 d. / September 23, 1995

Nr. 185(33)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Gyva kalba — gyva tauta

Mūsų spaudoje spausdinama per daug straipsnelių ir skaitytojų laišku apie lietuvių kalbos teršimą svetimžodžiais. Piktinamasi, neatsižvelgiant į praeitį, į aplinkybes, sąlygas ir į spaudimą iš Maskvos kuo greičiau lietuvius surusinti. Nepagalvojama, kaip ir kodėl dabartinėje lietuvių kalbos vartosenoje tos svetimybės atsirado.

Manau, pirm negu kritikuojant ir smerkiant, tekstų padėkoti Lietuvos literatams ir filologams, lie.uvių literatūros ir tautosakos instituto darbuotojams, filologijos fakultetų dėstytojams universitetuose, mokytojams mokyklose, aplamai visiems, kuriems per tuos sunkius ir grėsmingus lietuvių kalbai penkiasdešimt metų rūpėjo lietuvių kalbos išlaikymas, nepaisant dažnos prievartos, bejėgiškumo ir asmeniškų, net ir materialinės skriaudos.

Labai lengva dabar pirštais badyti, labai lengva smerkti ir elgtis, lyg mes, išeiviai, galėtume per trumpą laiką dabartinę gyvosios lietuvių kalbos kokybę Lietuvoje pakelti, jeigu tik mums, išeiviams, būtų leista... Juokinga... Reikia ne vien pastangų, bet ir laisvos žemės ir laiko.

Lietuvių kalbą tėvynėje svetimžodžiais daugiausia „puošė“ ir dabar „tebepuošia“ intelektualai ir inteligentai, studijavę svetimą (rusų) kalbą, skaitę ir rašę mokslinius straipsnius į spaudą, rašę mokslines knygas svetima kalba, rašę ir gynę tezes svetima kalba, universitetuose ar profesinėje spaudoje girdėję tarptautinius žodžius ir juos pasisavinę, nes nebuvo lietuviškų atitikmenų. Kiti tai darė, norėdami pasirodyti labai išsilavinę... Be to, sovietmečiu komisijų lietuviškiems naujadarams kurti vargu ar buvo.

Šiandien Lietuvoje kalbos kokybė labai rūpinamasi ir daug daroma, pradedant aukščiausia instancija, Seimu, kur jau išleistas ir veiklus Valstybinis lietuvių kalbos įstatymas, kurio vykdymą prižiūri vyriausybės inspekcija.

Yra priimtos kalbos normos, ypač sekama televizija, kurioje lietuvių kalba ne tik užteršta, bet ir iš viso labai bloga. Tikrinama ir spauda. Prasižengėliai pirmą kartą perspėjami, o nepasitaisius, ateityje bus baudžiami didelėmis pinigineis baudomis (*Draugas*, 1995 m. rugpjūčio 10 d. Nr. 154, pirmas puslapis). Tokios pastangos nuriada iki savivaldybių: valdžia skiria tarnautojus, kurie vadinasi „Kalbininkais“ ar „Kalbos patarėjais“, vietiniuose (rajonų) laikraščiuose randa vietas „Kalbos kerteles“. Taigi yra rūpestis ir pastangos, yra ir kalbos žinovų ir jos švarintojų.

Išeiviai išsivežė lietuvių kalbą tokią, kokią mokė prieškarinėje Lietuvoje. Ji nustojo augsi, mums atsikyrus nuo tėvų žemės (1944) ir tapus „dypukais“. Ją tokią ir tebenaudojame, mažai prisidedami prie jos gyvatingumo, augimo. Mes buvome izoliuoti nuo kalbos vystymosi ir savanoriškai, priklijavę lietuviškas galūnes, prisimėme svetimžodžius, už kuriuos bjome save kaltinti.

Reikia prisipažinti, kad mes tik vienu kitu naujadaru praturtinome savo kalbą (man rodosi, kad tik vienas žodis „skaidre“ teprigijo abipus Atlanto), kai tėvynėje yra šimtai labai gražių ir vartojamų naujadarų ir šimtai gražių lietuviškų žodžių, tūnoju sių kartotekose, iki buvo išspausdintas didysis mūsų kalbos žodynas, kuris po aštuoniolikos tomų dar tęsiasi. Tų žodžių mes prieškarinėje Lietuvoje net nežinojome. Dabar juos pradeda naudoti.

Dažnai vaitotojai dėl mūsų gražios kalbos teršalų užmiršta, kad ir jiems tyliant, ilgainiui tos kalbos „šiukslelės“ ir be jų aimanų išnyks.

Smerkti ir betiksliai svaidytis akmenimis, naiviai galvojant, kad tuo prisidedama prie lietuvių kalbos kokybės kėlimo Lietuvoje, yra savanaudiška ir juokinga. Tektu daugiau dėmesio kreipti į tai, kas dedasi savame kieme.

Vytautas Plukas

Kaip Amerikos mokytojai talkina Lietuvos mokyklai

VAIVA VĖBRAITĖ

Kalbėsiu apie savą patirtį, organizuojant paramą Lietuvai. Nors esu praeityje dirbusi kitus darbus, o ir dabar užsimu išeiviko gyvenimo kasdieniais džiaugsmais ir rūpesčiais, kalbėsiu apie A.P.P.L.E. bendriją*. Pastaraisiais penkeriais metais aš A.P.P.L.E. (tai yra: „Amerikos mokytojų talka Lietuvos mokyklai“) bendrijoje radau sau iššūki, galimybę kūrybai. Būdamas A.P.P.L.E. direktorė išmokau šiek tiek apie Lietuvą, daugiau apie organizacinį darbą, aišku, daugiausia apie save.

Dabar kaip visi, kurie ką nors gyvenime dirba, kartais sapnuoju darbą. Kaip šuo, kuris gulėdamas ant aslos smagiai sapnuoja žuikį ir krutina kojas, mano vaizduotė kuria naujus vaizdus iš jau išgyventų arba permąstytų dalykų. Sapnuoju seminarus ir visokias galimas problemas, dėstytojų nusiteikimą, buitines sąlygas, mokytojų pastabas. Tačiau pabundu nepavargus. Kaip gyvenime, taip ir sapnuose — jei darbas mėgstamas, per visus sunkumus noras dirbti nepraeina.

Tokiame darbe, gink Dieve, nesame kažkokie pasisventėliai. Ir A.P.P.L.E. bendriją nereikėtų vertinti, kaip auką Lietuvai. Greičiau, tai visų ją kuriančių žmonių vilčių ir sugebėjimų išraiška, kuri tarnauja tiek Lietuvai, tiek mus. Nėra nė vieno A.P.P.L.E. savanorio — o savanorių yra šimtai, jų tarpe bent trečdalis nelietuvių, — kuris nepareiktų iš karto: „Gaunu iš A.P.P.L.E. daugiau, negu galiu duoti.“ Ką gauname? Paprasčiausiai, pasidaliname išsilavinimu, per tarpusavio bendravimą patys tobulinamės, prisiliečiame prie Lietuvos kūrybos.

Kitiems nelengva apsispręsti, ko norima gyvenime. Yra žmonių, kurie, praeinantys pro fontaną ir mesdami centą, negali ant greitųjų sugalvoti, ko labiausiai reiktų panorėti. Žinojimas, ko nori, man rodos, yra laimė savyje. Lietuvos kūryba daugeliui iš mūsų buvo skaudi svajonė — nemanėme, kad sulauksime Lietuvos, atviros pasauliui. Reikia būti dekingiems, kad šis troškimas keliavo su mumis nuo va-

* Paskaita, skaityta Ateitininkų studijų dienų programoje 1995 m. rugsėjo 2 d. Dainavos stovyklavietėje, Manchester, Michigan. Dalis teksto buvo spausdintas rugpjūčio mėnesio pradžioje *Lietuvos rytu*.

kystės, prisijūtas ne prasčiau kaip savas šešėlis.

Jei norėjome tik, kad Lietuva taptų laisva — na, dabar reikia sumanyti naują norą. Jei norėjome ją kurti visi kartu ir kiekvienas savitai, savomis pajėgomis — kaip mano karta pajuokaudavo, „neišėjusiems sugrįžti“ — tam neužteks nė viso gyvenimo. Juk nesitikima iš karto pasiekti visko, ko norima — tai būtų tiesiog nejuokau. Laimė yra žinojime, kad esi kelyje.

Šią vasarą Lietuvoje man ne vienas kolega pakartojo tą patį palyginimą. Sakė — žinok, kad Lietuva — tai ilgo bėgimo lenktynės. Jūsų ir mūsų darbas — tai maratonas. Reikia tam nusiteikti, tinkamai kvėpuoti, nelaukti greitų ir vienareikšmių laimėjimų. Esmė yra kelyje.

1990-aisiais pasaulis stovėjo ties to kelio slenkčiu. Tai buvo iššūkis kiekvienam Lietuvos gyventojui, ne mažiau ir išeiviams lietuviams. A.P.P.L.E. buvo sukurta, žengiant per šį slenkstį, tam, kad jungiant savo išeiviską ir amerikietiškas patirtis mes deklaruotume savo ir Lietuvos bendrą ateitį darbais.

Kartais neaišku, ar mes sukuriame kokią nors situaciją, ar ji sukuria mus. Negalėjome, 1990 metų rudenį gavę kvietimą iš tuometinio ministro Dariaus Kuolio organizuoti tautosakos tildą, išvaizduoti, kaip A.P.P.L.E. išaugs. Negalėjome išvaizduoti, kokiomis kryptimis ji pasuks, ir negalėjome išvaizduoti, kaip mes patys joje keisimės ir mokysimės. Tiesiog, kai atėjo laikas, nesu- tikome būti savo tėvynėje turistais. Taip, kaip bet kuris mylintis mylimai, nekantravome atiduoti tai, ką turime vertingiausio. O vertingiausia, ką turime — tai įvairialypę patirtis, gerokai skirtinga nuo sovietmečio patirties.

Pravartu tikslus nuolat prisiminti. Taigi — A.P.P.L.E. bendrija buvo kuriama tam, kad Lietuvos mokytojai turėtų savo rankose papildomą pasirinktinį įrankį, — nemanėme, kad sulauksime Lietuvos, atviros pasauliui. Reikia būti dekingiems, kad šis troškimas keliavo su mumis nuo va-

Kad Lietuvos mokytojai turėtų papildomą įrankį — tai lėmė A.P.P.L.E. pradinę formą. Mūsų laimei, forma pasitarnavo tikslui. Ruošiant šiam mūsų susitikimui, 1991 metų apžvalginame rašte radau keturis A.P.P.L.E. projekto apibūdinimus:

1. Ji skirta greitai reaguoti. Organizacinės grandys paprastos. Galime iš karto rasti reikalingus specialistus savo narių tarpe (jų yra apie 300). Kai kreipiasi į mus Amerikos įstaigos, tą pačią dieną susisiekiam su Lietuva. Toks greitumas būtinas, norint neprarasti galimos paramos.

2. Ji skirta konkrečioms darbams vykdyti. Būvimo pagrindas — konkretūs darbai, kuriuos pasiūlo mūsų nariai, Amerikos organizacijos ir Lietuvos švietimo darbuotojai. Telkiame jėgas į projektų vykdymą.

3. A.P.P.L.E. projektų platus diapazonas. Mes neturime iš-

Vaiva Vėbraitė (Gustienė) su dvyniais Loku ir Liepa.

ankstinio nusistatymo dėl galimos veiklos pobūdžio. Patys įvykiai ir Lietuvos švietimo reformos raida tai lemia. Jeigu amerikiečių pasiūlymai Lietuvai aktualūs, jų įgyvendinimas tampa A.P.P.L.E. programos dalimi.

4. A.P.P.L.E. draugijos veikla taupi. Bendrijos nariai savose mokyklose ir profesiniuose vienetuose ieško ir randa Lietuvai materialinės paramos, kuri verta dešimteriopai daugiau, negu mes tiesiogiai galėtume jos surinkti, sukaupti ir pristatyti Lietuvai.

Šie organizaciniai bruožai per penkerius metus nepasikeitė. Manome, kad tai leidžia mums racionaliai veikti sparčiai kintančioje visuomenėje. Tiesa, bandėme kurti patarėjų tarybą Lietuvoje, tačiau ši taryba dėl savų, vidinių įtamų nerado galimybių susitikti ir susitarti. Ieškojome ir radome kitų būdų pažinti mokytojų nuotaikas.

Mūsų bendrijos silpnoji vieta — finansai. Nors mus remia fondai, ypač pastoviai remia Tautos fondas, daug padeda ir Lietuvių fondas, ir Atviros Lietuvos fondas Lietuvoje, taip pat itin svar-

būs pavieniai aukotojai, negalime mokėti algų, honorarų, kelionų ir patys organizacinis darbas kartais kabo ant siūlo. Mūsų draugai amerikiečiai sako, kad kitos tokios organizacijos jie iš viso pasaulyje nežino. Mes tačiau žinome, kad tokia išeiviska tradicija. Suprantame, kad visas pastangas pasukus kita linkme — į pinigų telkimą — būtų kitokie ir rezultatai. Nesiseka tai daryti. Tiesiog nėra ryškaus noro šitai keisti A.P.P.L.E. profilį.

Esame Amerikoje įregistruota pelno nesiekianti, labdaringa profesinė bendrija. Ir devynių asmenų taryba, ir valdyba, ir tie, kurie praktiškai visus darbus atlieka per metus, esame savanoriai. Vertiname taupumą. Būtina, kad darbas būtų našus ir taikus. Todėl norime, kad pedagogikos medžiaga, kurią atvežame į Lietuvą, būtų pavartota arba svarstoma ne vieną kartą, ne vienoje vietoje. Tenka rinktis iš visų siūlomų programų tik tas, kurios vaizdžiai neša naudą Lietuvos mokykloms ir pasižymi grįžtamuoju ryšiu su rėmėjais.

Antra vertus, yra daug progra-

mų, kurios vystosi savarankiškai. Kai A.P.P.L.E. buvo steigiamas, pataikėme momentą, kai ir išeivija, ir amerikiečiai pedagogai ieškojo struktūros, kuri lanksčiai padėtų įgyvendinti jų projektus, o paskui leistų jiems projektams patiems vystytis. A.P.P.L.E. pasižymi tuo, kad tiek jos nariai Amerikoje, tiek jos bendradarbiai Lietuvoje tampa asmeniniais veiklos židiniai. Taip, kaip įmesto į vandenį akmenėlio, A.P.P.L.E. ratilai plečiasi. Galima pabandyti juos skaičiuoti bei rikiuoti, tai pasistengsiu daryti, tačiau pirmoji galiu pripažinti, kad jų visų nežinau.

Bendrijos darbus skirstome trimis kryptimis. Tai yra: tiesti bendros kalbos tiltą tarp Amerikos švietimo specialistų ir Lietuvos mokytojų, Amerikoje talkinti Lietuvos pedagogams, ir kaupti ekspertizę bei siūsti medžiagą Lietuvos mokykloms. Tikrai stinga laiko čia visus vykdomus darbus suminėti, tačiau štai jų pavyzdžiai:

Telkiame narius specialistus ir platiname žiniaraštį. Žiniaraštis įtraukia narius, informuoja apie Lietuvos mokyklų padėtį ir poreikius.

Susitarę su Švietimo ministru, įdarbiname pavienius asmenis, kurie norėtų Lietuvoje laikinai dirbti savo profesinį darbą. Šimtet penki asmenys moko anglų kalbą vidurinėse mokyklose. Kai reformos vykdytume iškyla ypatingi klausimai, padedame surasti konsultantus, kurie nuyksta savo lėšomis. Šią žiemą istorijos, vadybos, inspektavimo ir specialiosios pedagogikos profesoriai skaitė seminarus daugelyje Lietuvos miestų.

Ieškome stažuoti Lietuvos mokytojų. A.P.P.L.E. deka pedagogai iš Vilniaus, Panevėžio, Kauno ir Šiaulių studijavo Kennedy Foundation, Cleveland'o Tarptautinėje programoje, Overbrook Aklųjų mokykloje, Pennsylvanijos Švietimo skyriuje, Hartford'o kurčiųjų mokykloje ir Perkins Švietimo vadybos programoje. Taip pat Lewis & Clark College priėmė kurčiųjų vaikų mokytoją į jų magistratūros programą — su pilna stipendija.

Kai tenka švietimo institucijų įgaliotiems asmenims lankyti Amerikoje, padedame jiems sudaryti profesinę darbotvarkę. Užpėnai A.P.P.L.E. iniciatyva

(Nukelta į 4 psl.)

Socialines darbuotojos iš Amerikos, dalyvausios A.P.P.L.E. kursuose Marijampolėje: su dovanotais rankluosčiais per petį — sesuo Mary Thurlough iš New York'o ir Marilyn McQueen iš Indianos.

Šią vasarą Marijampolėje vykusiuose A.P.P.L.E. kursuose socialiniai darbuotojai iš Amerikos švenčia darbo pabaigtuves: (iš kairės) Danutė Janutienė (iš San Francisco) — A.P.P.L.E. administratore, Marilyn McQueen, lektorė iš Indiana, Jūratė Nečūnienė (vertėja) ir sesuo Mary Thurlough, katalikų labdaros invalidams New York'o arkivyskupijos koordinatore.

Ir santara nebus nugaleta

GIEDRA SUBAČIENĖ

Rugsėjo 7-oji. Camp Ronora, Watervliet, Michigan. Kai žvilgtelėsi pro aplytą langą, atrodo, kad esi Lietuvoje: žyruotas keliukas, arkliai. Tik karštas vanduo duše, šiapus lango, suardo tėviškes iliuzijas. Laukdami vėluojančių 42-ojo Santaros-Sviesos suvažiavimo dalyvių, pažindinamės su „pavardėm“, girdėtomis Lietuvoje iš *Metmenų*, iš pasakojimų. O čionykščiai lietuviai spaudžia ranką Broniui Savukynui, kuris čia iki šiol daug kam irgi buvo tik *Kultūros barų* vyriausiojo redaktoriaus pavardė. Kalbinamas pajukauja Virginijus Gasiliūnas: „Esu Baltų lankų“ leidyklos kairioji ranka, nes kairiarankis.“ Tą ranką jis ir redagavo Algimanto Mackaus kūrybą, suvedęs į knygą *Ir mirtis nebus nugaleta*, Broniaus Krivicko eilėraščių, *Metmenų laisvuosius svarstymus*.

Zilagalvis V. Kaupas tvarko salę, burba ant vėluojančių ir, kad būtų linksmiau, pasakoja apie Pietu Amerikoje gyvenančius keistuolius, kurie duodasi įkandami gyvačiui. Jei po įkandimo žmogus miršta, vadinasi, jam taip ir reikėjo, o jei lieka gyvas – būna atsparus gyvenimo negandams. Santariečiai šviesiečiai regisi kaip tu gyvačių įkasteji – gyvybingi, suplaukiantys rudėnų sudrumsti benusistovincio mokslo ir meno vandens.

Draugo skaitytojams reikėtų pasiaiškinti, kodėl supažindinant su suvažiavimu bus pateikti pranešimų apmatai bus pateikiami eilės tvarka. Santaros-Sviesos bene pagrindinis principas yra burti ne tik nepanašiai mastančius, bet ir mastančius apie nepanašius dalykus žmones. Todėl chronologinė pasisakymų tvarka atrodytų tinkamiausia.

Taigi, ketvirtadienis

Evangelikų liuteronų kunigo Valdo Aušros paskaita „Kryžius ir politinis aktyvumas Jueigen Moltmann'o teologijoje“ nuskambėjo tarsi invokacija. Tiems, kurie domisi teologija, buvo įdomu Moltmann'o mokymo, jo knygos *Vilties teologija* pasipriešinimas klasiškai krikščioniškajai doktrinai, o tiems, kurie tikėjimo tiesas supranta žemiškai, galbūt artimas pasirodė šio Tuebingen'o profesoriaus teiginys, kad nesugebantis kentėti Dievas yra netobulas, nepilnavertis. Vokiečių teologas kentėjimą tiesiogiai susiejo su meile. Kentėjimą suvokiame kaip traukiantį apatiją – šiuolaikinės visuomenės dvasinė liga: „Joks žmogus lipa per negyvas kūnus ir pats tampa lavo nu.“ Ne pirmą kartą, remiantis šventraščiu, Dievas yra artina-

42-ojo Santaros-Sviesos federacijos suvažiavimo šiu metų rugsėjo 7-10 dienomis Watervliet, Michigan, dalyviai.

Pokalbiai lauke: Zibai, Jonas Vabūitis, Zenonas Rekasius.

Istorikas Vytautas Zalys (dešinėje).

mas ar tolinamas nuo žmonių karalystės, tačiau pateikti paskaitoje Motinos Teresės, Brolio Roger (Taize bendruomenės steigėjo) misionieriavimo pavyzdžiai iš tiesų liudija dieviškos meilės apsišviškimą žemėje. Kalbininko Giedriaus Subačiaus paskaitos tema: „Pastangos kurti bendrinę žemaičių kalbą 19-ame amžiuje“. Autoriaus mėginta įvertinti ir įvardyti žemaičių teorijų apie bendrinę kalbos kilmę etapus, palyginti skirtingas bendrines kalbos sam-

Genius Procuta

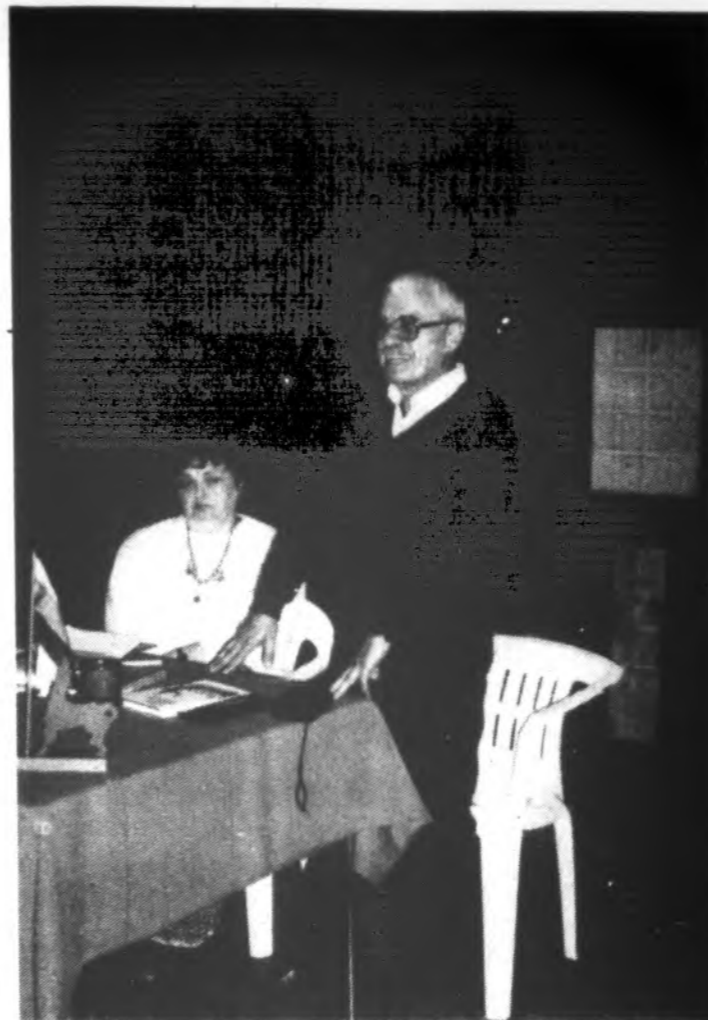
Giedrius Sul

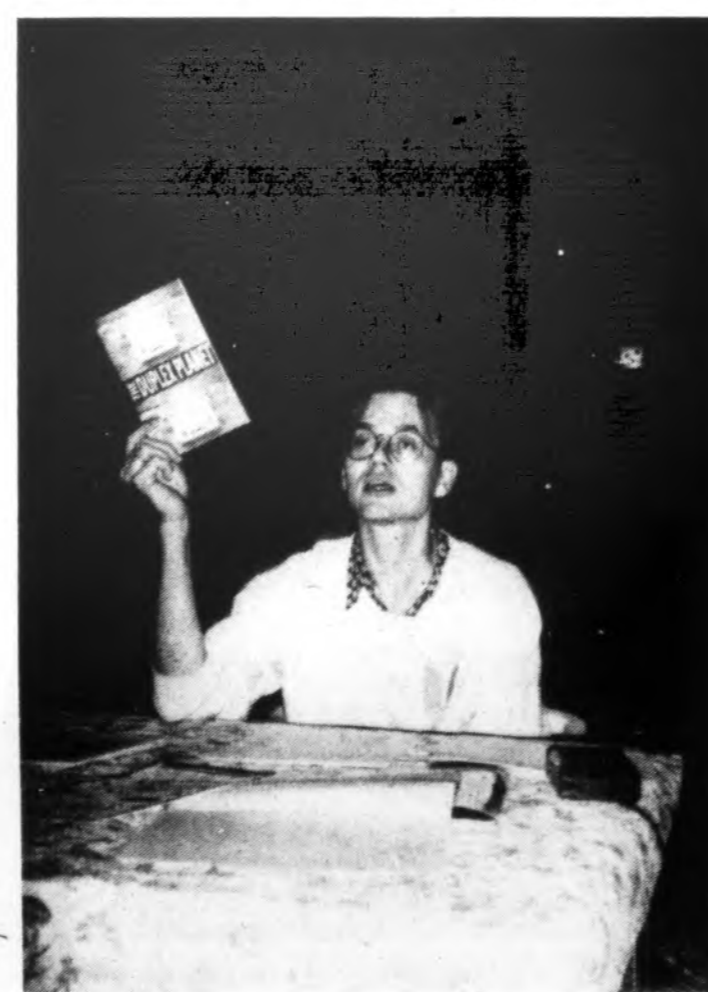
Virginijus Gasiliūnas

Kęstutis Keblys

Kalba Iechokas Meras, greta – Violeta Kelertienė.

Vainis Aleksa.

Juliaus Lintako nuotraukos

mas savo jėga. Naujoji karta – Simonas Daukantas, J. Čiulda, Motiejus Valančius jau buvo „dūnininkai“. Tačiau nė jie neįdiegė savo teorijų į praktiką. Trečiasis etapas, susijęs su Motiejaus Valančiaus organizacine veikla, buvo jau labiau žemaičių tarmių derinimo su aukštaičių tradicija etapas, nors visų literatūrų suvoktas skirtingai. Tačiau 1863 metų sukilimo pralaimėjimas ir lietuviškos spaudos draudimas Didžiojoje Lietuvoje visiškai užkirto kelius žemaičių tar-

cine literatūra, rimtas kūrinys tokiame leidinyje atrodytų juokingas nuogas karalius. Tačiau įvairaus turinio – novelių, iliustracijų, eilėraščių, recenzijų, komiksų – kratynys sukuria atsitiktinę, neįprastą prasmę. Pasak „nalų“ tyrinėtojo, leidinukai leidžia žmogui būti rašytoju ir indų plovėju, keliautoju ir kūrėju. Beje, kai kurie redaktoriai spausdina bet kokią pateiktą jiems tekstą ir kritiką apie save. Kol kas yra aišku, kad kalbėti apie „nalų“ įtaką literatūrai yra painu, bet Vainis Aleksa svajoto kada nors išgyti panašų leidinį, sukurtą tokio talento kaip Joyce, kurį galima būtų ne pirkti, o išmainyti į savąjį „nalą“.

Artūriui Tereškiniui, Harvard universiteto daktarantui, jo paties poezijos knyga *Absonia* (Algimanto Mackaus knygos leidybos fondas) tapo pretekstu pasvarstyti apie kūrybą apskritai. Poetas bandė *apkalbėti* eilėraščių vietą šiuolaikiniame ženklių pasaulyje, *užkalbėti* eilėraščių privilegijas, kai jų, atrodo, nebelygia, ir *įkalbėti* neišvengiamą lemtį ir aistrą vartoti eilėraščių. „Gal tik sekunde šioje mano utopijoje eilėraščių pasidaro tuo melsvu randu, į kurį įsirežė mūsų kūnų prisiminimai ir nuotykių, mūsų kūnų spaugai ir vargai, mūsų kūnų geismas.“ Artūro Tereškino požiūris į kūrybą nekambejo kaip išgyvenimas, o ne kokių nors literatūros vertinimų, skonių ar paskirties teigimas.

Rugsėjo 8-oji, penktadienis

Rimvydas Šilbajoris „Pokalbiai tarp Dievo ir poetų“ aptarė trijų labai skirtingų poetų vėliausias knygas: Sigitu Gedos – *Babilono atstatymą*, Sigitu Parulskio – *Mirusiųjų* eilėraščių ir jau minėtų Artūro Tereškino rinkinį *Absonia*. Kalbant apie knygas, dėmesys kreiptas į skirtingą Dievo sampratą, jo buvimą ar nebuvimą poetų regėjimo lauke. Pasaulis, kaip Dievo mintis, Sigitui Gedai prasideda nuo mažųjų žolelių, tęsiasi meilėje ir pereina į saulasielį Čiurlionį. Šilbajoris gražiai apibendrina, kad šv. Pranciškaus, Strazdelio, Andriaus Vištelio-Višteliausko, juodžemio, saulės, augalo dvasia – tai nelyg spalvos, kuriomis Geda vaizduoja Viešpaties veidą žemėje ir dumoje.

Sigitui Parulskui Senojo ir Naujojo Testamento šviesa apšviečia buitį, paprastus kaimiškus darbus. Eilėraščių Alyvų darželyje meldžiasi ir Dievas, ir praktiškai permirkęs mirtingasis. Artūro Tereškino knygoje *Absonia* dėmesys nuo Dievo nukreipiamas į tekstus apie dievybę, tikėjimo klausimas tampa literatūros, sakralinės poezijos aspektu.

Klausantis Šilbajorio, įdomiausia turbūt buvo pats sekimas,

skirtingo požiūrio ir tikėjimo lyginimas tokių nepanašių poetų knygose, gulinčiose (tradicijų prasme) tolakai nuo pacituoto Kazio Bradūno:

Maža bažnyčia po klevais, Apjuosta žydinčiais javais, Artojų Dievui veidas veidan.

Filosofijos profesoriaus Algis Mickūnas, imdamasis kalbėti šiuolaikinio hinduizmo ir moterų judėjimo tema, ant stalo prie auditorijos padėjo net 500 lapų kontroversinių minčių apie Mahabharata. Postmodernistinis pasaulis, kuriame yra išnykę bet kokie pastovumo ženklai, kuriame merdi dievybės, veikia ir Indija. Prieš keletą metų ten buvo parodyta Mahabharatos ekranizacija, trukusi dvejus metus. 93 penkiainutės, vaizduojančios švento teksto įvykius, priversdavo indus apsiirengti šventiniais drabužiais ir papuošti televizorius geleimis. Tačiau daugelis Mahabharatos epizodų sukėlė prieštaringiausių minčių ir ginčų. Mat ekranizacija sulaužė daugelį šventų tiesų. Pagrindinė Mahabharatos figūra Droupadi ekranizacijoje perima visa, ką bramanizmas vedantiesi vedavo leidęs tik aukščiausiai būtybei, transcendentinei tėviškai sąlygai. Šalia patriarchalinės, transcendentinės pasaulio sąrangos suvokimo Indijoje atsiranda kitas, – Droupadi reikalauja, kad priimtumė pasaulį tokį, koks jis yra. Indijos feministėms neužtenka teigti, kad moterų teisės yra žmogaus teisės. Jos ieško kitos, ne tradicinio, bramaniško, vedantiesi nusakytos pasaulio sąrangos.

Antrosios Santaros-Sviesos suvažiavimo dienos popietė taip pat pasidėjo tradicinių supratimų pakirbinimu. Kodėl lietuviai bijo vandens? – paklausė Ilona Gražytė-Maziliauskienė, aptardama jūrės motyvais Lietuvos pokarinėje prozoje. Intriguojančioje paskaitoje, surinkusi ištraukų, motyvų, sinonimų bene iš aštuonių prozininkų kūrinių, pranešėja įrodė, kad lietuviai prie jūros nesijaučia nei linksmai, nei romantiškai, nei laisvai. T. Sakalausko *Čakona*, pavadinta magnun opus jūros tema – tai knyga apie mirtį. Vaizduojant jūrą, paprastai nekalbama apie grožį. Net penkių rašytojų kūryboje jūra lyginama su dykuma. Tiesių rašytojų kūrinių veikėjai kelių bodosi paplūdimiu – juo virtusi pakrantė netenka dvasinės dimensijos. Jūra mūsų prozoje, kaip pažymėjo Gražytė-Maziliauskienė, turi ir provokacinį, moralinio imperatyvo vaidmenį. Žmonies pakrantėje pajunta ne tik tai, kad jie yra menki ir mirtingi, bet taip pat, kad turi kažką nuveikti. Jūra kalba klausytofobinį efektą, nuskamba net apokalipsės naujauta (Jurgos Išvanuskaitės pasakymas „Užsidedusi vasara“). Nors į pateiktą klausimą – kodėl lietuviai bijo vandens? – pranešėja ir nesiekė atsakyti, tačiau perduotas auditorijai jis skatino galvoti, prieštarauti, literatūrinės tiesos vardan ieškoti priešingų jūros vaizdavimo pavyzdžių.

Akiračių redaktorius Liūtas Mockūnas, revizionistiniu žvilgsniu įvertinęs 1941-ųjų metų sukilimą, ne tik nuspalvino politiką palyginti humanitarinę antrąją suvažiavimo dieną, bet ir sugriovė sukilimo, kaip planingo ir herojiško akto, suvokimą. „Deja, jis toks nebuvo“, – paskelbė paskaitos autorius, išsamiai aptaręs pagrindinių pasipriešinimo grupių – Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos (LLKS) ir Lietuvos aktyvistų fronto (LAF) susikūrimą, jų organizacinę veiklą, ideinius vadus. Galbūt tik LAF (Vilniuje ir Kaune) iki 1941 metų pavasario spėjo planingiau parengti sukilimą. Pasipriešinimas kilo daugiau stichiskai ir chaotiškai. Inicijatyvos ėmėsi neorganizuotos žmonių grupės, vadovybė daug kur perėmė buvę puskarininkiai ir šauliai. LAF'o

(Nukelta į 3 psl.)

Santaros-Šviesos suvažiavime: kalba Rimvydas Šilbajoris (kairėje), Artūras Tereskinas (viduryje), savo eilėraščius skaito Rasa Kalinauskaitė (dešinėje).

Kalbasi: Virginijus Gasiūnas ir Ilona Gražytė-Maziliauskienė. Fotografuojasi: Kęstutis ir Vitalija Bogutaitė Kebliai (iš kraštų) su Frida ir Ichoku Merais. Julius Lintako nuotraukos

Ir santara nebus nugalyta

(Atkelta iš 2 psl.)

leidinys *Į laisvę* sukilimo pradžios dienomis net rašė, kad per dažnai visai be reikalo imamasi ginklo. Liudininkų (A. Simonaičio, M. Katiliškio) prisiminimais Mokokūnas iliustravo spontanišką sukilimo pobūdį ir provincijoje.

Nesąžininga būtų, prisimenant šviesiasias sukilimo puses, nepribinti šio įvykio dėmiui. Kaune nebuvo išvaduoti politiniai kaliniai. Prasidėjo akcijos prieš žydus. Sukilimo metu pagausėjo skundų, areštų (net moterų, paauklių ir vaikų). Kai kur be kvotų, buvo įvykdytos suėmimų, buvo įvykdytos mirties bausmės. Tos aukos neturėtų būti pamirštos, jei sukilimą vertinsime tikrai revizionistiniu požiūriu.

Violetos Kelertienės pokalbis su Izraelyje gyvenančių lietuvių rašytoju Ichoku Meru prikausė salėje, ko gero, visus Santaros-Šviesos suvažiavimo žmogus. Ichokas Meras yra dalyvis, laukiamas keliuose kontinentuose. Čia jis patinka bičiuliai, pirmieji ištiesę pagalbos ranką po jo išvykimą iš Lietuvos 1972 metais. Lietuvoje — daug tūkstančių skaitytųjų, sekusių jo kūrybą nuo pirmojo apsakymų rinkinio apie žydų berniuką Beniuką (*Geltonas lopas*) iki prieš kelerius metus pasirodžiusių dviejų romanų viena knyga: *Striptizas ir Sara* (originaliai išleisti Amerikos lietuvių leidyklų Čikagoje). Lauki Ichoko Mero ir žinau, kad nepavils šio žmogaus tvirtybė, išmintis, neįtikėtina santūrus ir šiltas šurpiaušis savo gyvenimo istorijų pasakojimas. Žydu šaudymai. Šviesos, kaip rašytojas sako, antrosios jo motinos — lietuvis — atminimas. Mokymasis lietuviškai tarti „r“, be galo kartojant žodžius su šiuo garsu. Kūrybiškumo ir tiesos žlugdymas ir žudymas Maskvos žurnalų *Ju-nost* ir *Družba Narodov* redakcijose, leidžiant romanus *Mėnulio savaitė* ir *Striptizas*. Daug kas rankose laikė Algimanto Mackaus knygų leidimo fondo išleista naują Ichoko Mero apsakymų knygą *Apverstas pasaulis*.

Klausėme, kaip rašytojas skaito „Paskutinę vakariene“, ir atrodė, kad šio žilagalvio žmogaus sieloje gyvena mažas berniukas, vis grįžtantis iš pusiaukelės į žvyrduobę ir patariantis Ichokui, kaip reikia rašyti... Kad žodžių būtų taupu, o pasaulio — daug. Kad kūrinys švytėtų ir skausmo kruopelyte, ir stebuklo ieškojimu, ir skaidriu humoru, padedančiu išgyventi.

Po susitikimo su Ichoku Meru, ištrauką iš savo angliškai parašyto romano *Vakariene pasaulio pabaigoje* skaitė Antanas Šileika, rašytojas, lietuvių rašytojas iš Toronto. Po kelių eilėraščių perskaitė Inga Matusevičiūtė iš Vytauto Didžiojo universiteto, stažuotoja Lietuvos katedroje, University of Illinois at Chicago, ir Rasa Kalinauskaitė, Lituanistikos katedros magistrantė.

Rugsėjo 9-oji, šeštadienis

Dar tebekiūtantis priešpaskutinės dienos ryto stingulį iškart išblaskė Aleksandro Štromo pamąstymai apie ideologinę politiką pokomunistiniame pasaulyje. Politologas rėmėsi 1994 metais išleistas (Oxford, UK ir Cambridge, MA: Blackwell Publishers) knygos *The End of „-isms“?* („-Izmų“ pabaiga?) atradimais. (Leidinyje redaguotas Aleksandro Štromo, parengtas dešimties angliakalbių profesorų.)

Dvidešimtas amžius turėtų būti pavadintas ideologinių eksperimentų amžiumi. Tik iš pirmo žvilgsnio paradoksaliai pasirodys Štromas nubrėžė mūsų amžiaus ribas: pradžia — 1914 metais, pabaiga — 1991.

1914 metų krizė pagimdė mintį apie pasaulio idėjinį principą kažkokių bendrų idėjinį principą pagrindu. Rusijoje susikūrė pretenduojantys pakeisti pasaulio tvarką bolševikai. Fašizmas vėliau atsirado jau kaip bolševizmo totalinio vadovavimo priešprieša. Po Pirmojo pasaulinio karo šios dvi ideologijos ir buvo pasaulio veidas. Sutriuškinus fašizmą, pa-

saulį į dvi dalis (buvusių visapimančių ideologijų pagrindu) padalijo karingasis liberalizmas. 1991 m. 20-as amžius pasibaigė kartu su komunistinės ideologijos bankrotu. Kai kurie politologai tuomet net pranašavo artėjančią nuobodybę: pasaulis tarsi neteko tikslo, pagal kurį galime save identifikuoti ar konfrontuoti.

21-ajam amžiui Štromas pavadino nacionalizmą laikotarpiu. Nacionalizmo šios knygos autoriai, beje, nepriskiria ideologijoms. Tam tikra ideologijos forma jis virsta tada, kai kurios nors tautos atstovai ne tik teigia, kad jų tauta pranašesnė už kitas, bet ir nori regėti savo tautą vadovaujančią pasauliui.

Ideologijų amžius žlugo, tačiau socialinio teisingumo instinktams visuomenėje gyvuoja visada. Ar yra šiuo metu judėjimų, galinčių nustumti mus į ideologijos tamšę?.. Štromo nuomone, tokia galimybė egzistuoja. Ekologinis judėjimas, trintinis svarius akademinius pagrindus, kada nors galės pasirodyti pavojingesnis ir žiauresnis net už marksizmą.

Aistringos, ilgus diskusijas dažniausiai tampa antrąja, ne mažiau svarbia Aleksandro Štromo

paskaitų dalimi — tačiau jas pertraukė atsitiktinai į Santaros-Šviesą užklydęs Lietuvos ambasadorius JAV Alfonsas Eidintas. Ambasadorius pasveikino santaričius, palinkėjo jų veiklai geriausių kloties.

Humanitarinių mokslų daktaro Vytauto Žalio paskaitą (rengtą su kolega Raimundu Lopata) „Lietuvos geopolitinio kodo paieška“ galima pavadinti ir paprasčiau: kur Lietuva yra pasaulyje šandien?.. Svarbiausia istoriko Vytauto Žalio išvada, padaryta aptariant Lietuvos politinę padėtį, būtų tokia: mūsų šaliai, skirtingai galbūt nei Latvijai ir Estijai, kurios orientuojasi Šiaurės šalių kryptimi, reikėtų tinkamiau pasinaudoti gerais santykiais su pietiniu kaimynu — Lenkija. Lenkijos interesai šiandien beveik nesiskiria nuo Lietuvos. Tiek lenkai, tiek mes turime tą patį grėsmės šaltinį, ten pat ieškom ir atsvaros jam. Kaimyninė Lenkija jau viena koja yra ten, kur mes norėtumėm būti, t.y. NATO. Plėtomami santykiai su Latvija ir Estija, atsiskūję į Lenkiją (žinoma, ne kaip į vyresnįjį brolių) ir Vidurio Europą, turime būti pasirengę, kad kai Lenkija pajus realią NATO narystės galimybę, santykiai su Lietuva gali atvėsti, nes Lenkija norės atsiritoti nuo bet kokių tam trukdančių santykių. Lenkijos narystė yra

Gintaras Patackas

ŽVILGSNIS

Gyvenimas įžengs į apogėjų,
Virš mėnesio trikampė patekės
Ir žvelgs iš aukšto, kaip aš nužmogėju
Ir kaip man atleidimo nereikės.

Skaidri tyla pabels į medį vartų,
Ir miesto vartai neatsidarys.
Iš lėto gersiu aš šermukšni kartų —
Lakštingalų niurus triukšmadarys.

Tylos cisternos, šiugždesys aruodu,
Naktipuody išdygusi gelė...
Sugrauzus kvailio namą dančio nuodu
Kvatos pavirtusi kipšu pelė.

Paneigdamą secesiją ir svingą,
Ji leidžiasi kas naktį apačion
Į mylimo voratinklį galingą,
Todėl tikrai. Todėl savin pačion,

Tenai, kur melsvas katinas žingsniuoja
Prie Lukomorjės aukso grandine,
Kai virš Češyro debesys dainuoja,
Ir bastos lietūs Temzės krantine.

Jinai nešoka šitą naktį visą,
Nes nebegroja tavo gitara,
Berniūkšti Gajau, šaukiantis: Alisa,
Kodėl tavęs šiam veidrody nėra.

NAKTINIS TANGO

Nakties rožynas. Tyliai krebžda pelės.
Sena knyga. Nabokovo šuva.
Aštriai po tamsą vaikštinėja peilis,
Virš Kauno susigūžia Lietuva.

Isiklausyk kalbėjimo mėnulio,
Ilipki į viršūnę obelies.
Pradėk nuo gimimo. Būk už nulio.
Žemiau už daigą kylančios žolės.

Naktis yra didžiulis vandenynas,
Tamsi dežė be durų ir akių.
Ir grožio tango tavo aninys,
Kuriuo, garsų liūliuojamas, plaukiu.

NIEKADA

Ak, išrauki mane iš širdies,
Nepadariusi neigiamo žesto,
Vandenų mėlynos vienaties,
Smuiko ašarų bliūvy orkestro...

Niekada ir todėl — nebebus
Šios padangės graudus siluetas.
Lydi mylimos mano grabus,
Tartum statulos, bronzoj išlietos.

Toks lietus, kad sakau: niekada,
Toks graudus, kad nereikia nei vieno.
Susigūžusi stogo skarda
Su dangum kalba liūdesiu plieno.

Negaliu būt metalas. Atleisk,
Kad nenoriu likimo bandyti.
Keisk save, mano prigimti keisk,
Tik neduoki vienatvėj rūdyti.

PROGRESAS

Toks liūdesys, kai Viešpatis ant stalo
Išgertą tuščią taurę tau pastato,
Kai valgis, lūpų trokštamas, atšalo,
O akys įkvėpėjo nebemato.

Kapnoja liūdesys iš porceliano,
Išrėžęs raukšlę kaktose neryškia,
Kai tavo išganytojas išgano
Voratinkly užsmaugtą peteliškę.

Nusivalyki lupenas nuo frako,
Kad grimztų lūpos į aksomą rausvą,
Kai liūdnas trečias brolis nebesako
Pirmajam nieko — veidas reiškia
skausmą.

Iš nešvarių kaip prekijas pasažų,
Iš kapitalo, į kuri idėjas
Buvai tu tiek vilčių — ištrauki mažą
Daiktų neegzistuojančią idėją —

Taip bus geriau. Nulūžta balso pusė,
Prieš lietu savo tinklą ardo voras,
Ir zumbia girtas angelas kaip musė
Idėjos link. Teneužsprings motoras.

ALISA

Jinai nešoka iš ketvirto aukšto,
Nei valso, nei lambados, daro pa
Į veidrodį ant sidabrinio šaukšto,
Kuriuo dangų kabinama sriuba.

palanki ir mūsų interesams. Priartėjimas prie NATO ne tik priartina Lietuvą prie stabilumo ir saugumo erdvės, bet ir atveria kelią į šią organizaciją. Tapusios aljanso nare Lenkijos interesai reikalauja palaikyti Baltijos valstybių, pirmiausia kaimyno, kandidatūrą. Šiuo atveju nepa-miršta turėtų likti dviems valstybėms skaudū Karaliaučiaus problema.

Bronys Savukynas, svečias iš Lietuvos, ir valstybės politikos

lauką perkėlė lietuvių kalbos puoselėjimo, planavimo, ateities klausimus. Išsamiai ka" ninko skaityta paskaita bus p...ikta *Kultūros baruose*. Savukynas atskyrė kalbos politiką, tvarkomą valstybės, ir kalbinę politiką, kaip kalbos tvarkymą visuomenėje. Pasak amerikiečių rašytojos Toni Morrison, mirusi kalba ne tik ta, kuria nebekalbama ar neberašoma, bet ir ta, kuri gali žavėtis savo pačios paralyžiumi. Tokia — defenzyvinė — kalbos

laikysena Lietuvoje buvo sovietmečiu, kai oficialiai skelbiant kalbos klestėjimą, iš tiesų ji merdėjo, priversta rusėti. Kalbos ofenzyva, kai kalba jaučiasi saugi nuo įtvarka, irgi jeikalinga planavimo. Savukynas aptarė dar taisytią „Valstybinę lietuvių kalbos vartojimo programą 1995-2005 metams“, pateiktą kaip projektą.

Laukiant pokalbio prie apvalaus stalo „Leiskit į tėvynę — kodėl mes negrįžtame“, prisiminė Vytauto Kavolio žodžiai apie praėjusių metų Santaros-Šviesos suvažiavimą Čikagoje: „Pačių suvažiavimų atmosfera, man atrodo, Lietuvoje galbūt rimtesnė tuo požiūriu, kad tai, kas išivijtoje svarstoma kaip teoriniai dalykai, Lietuvoje tampa gyvenimo esme“. Tik pačiu gyvenimu galima buvo pavadinti išsakytas kiekvieno apskrito stalo kalbėtojo mintis grįžimo į Lietuvą tema. Emigrantai, išsviečiai, pabėgėliai, „amerikonai“ — taip kito ir tebekinta Amerikos lietuvių apibūdinimai, keičiantis laikams. Diskusijos klausimą Ilona Gražytė-Maziliauskienė pavadino. Jis — paradoksalus. Kodėl daugelis lietuvių, tarkim, penktajame dešimtmetyje keliaais žadėjame de-

Santaros-Šviesos suvažiavime: (kairėje) filosofas Algis Mickūnas, (dešinėje) Raimundas Micėlis ir Jonas Valaitis. Julius Lintako nuotraukos

(Nukelta į 4 psl.)

Kaip Amerikos mokytojai talkina Lietuvos mokyklai

(Atkelta iš 1 psl.)

lankėsi penki specialistai iš Vilniaus, Alytaus, Panevėžio, Molėtų ir Kėdainių, o pernai iš Vilniaus, Panevėžio rajono, Kauno rajono, Utenos ir Kėdainių. Šių švietimo centrų steigimas Lietuvoje.

Palaikome glaudžius ryšius su Amerikos profesinėmis organizacijomis: Gimnazijų direktorių draugija, Amerikos mokytojų federacija, Taryba ypatingiems vaikams, Pasauliniu iššūkiu švietimui (kuris rekonstruoja mokyklų pastatus) ir panašiai. Neseniai konsultavome New York'o valstijos ekologinio švietimo programos vadovams, po to įvyko moksleivių ir mokytojų kelionė į Lietuvą. Nijorkiečiai jau kviečia Lietuvos vaikus pas save. Tokių pavyzdžių visų negalėčiau ir paminėti. Dar vienas – per A.P.P.L.E. nvykę į Lietuvą, „Sniego gniūžtės“, (labai sekmingos antialkoholinės programos paaugliams) vadovai nutarė patys padėti Lietuvos mokytojus su mokymo medžiaga, kursais.

Reikalui esant, *tarpininkaujame tarptautiniams ryšiams sudaryti.* Esame išvertę į anglų kalbą Ministerijos paruoštą dokumentaciją apie švietimą, stuvioje, kurios prašo daugelis užsieniečių, platiname per savo biuletenį.

Lankomės tarptautines įstai-gas, fondacijas, leidėjus ir mokyklose ir *ieškome labdaros.* Gaunama ne tik senų vadovėlių, bet visiškai naujų knygų komplektų, kompiuterių, grafinių skaičiuotuvių ir net mokyklų orkestrų uniformų. Švietimo ministerijos pagėdavimu, suruošėme „Test of English as a Foreign Language“ vaju. Už surinktas aukas (gavome iš nelietuvių „lygios vertės auką“) nupirkti vadovėliai buvo parūpinti kiekvienai aukštesnei mokyklai, taip pat kiekvieno miesto ir rajono bibliotekai Lietuvoje. Džiūgi ir visiškai nauja žinia, kad Pasaulio bankas su A.P.P.L.E. atstovais yra susitaręs jau ateinančių metų pavasarį išsiųsti pilną talpintuvą – t.y. 20,000 naujų vadovėlių, žodynų, atlasų bei enciklopedijų Lietuvai. Bus galima gimnazijoms, mokykloms su susiprinta anglų kalba, taip pat mokykloms bei centrams, bendraujantiems su A.P.P.L.E., pasirinkti knygas pagal pagėdavimą.

Patys dalyvaujame *Mokytojų centrų tinklo* kūrimo Lietuvoje. Ten, įvairių vietovių mokytojai per ištusus metus ras metodinę ir materialią paramą. A.P.P.L.E. organizacija jau bendrupia su centrais Kėdainiuose, Panevėžyje ir Ukmergėje, kiti dygtangys centrai prašo paramos. Džiaugiamės, kad centruose permainos patį mokytojų. Tai užtikrina, kad reforma neliks vien centralizuotai vykdomu biurokratiiniu per-tvarkymu. Šis projektas natūraliai išplaukia iš jau įsitvirtinusių A.P.P.L.E. vasaros kursų.

Per kursus kartais pasiseka Lietuvai atvežti *konsultantus, vadovėlius ir jų autorius.* Pavyzdžiui, pernai su mumis dirbo pilietiško ugdymo profesorius Charles Bahmuller, kurio vertinimas vadovėliui *Civitas* bus naudojamas Lietuvoje. Šįmet A.P.P.L.E. kursuose tris savaites dėstė „Pedagoginės psichologijos“ vadovėlio autorius profesorius D. C. Berliner, tuo metu jis susitiko su maždaug 500 Lietuvos mokytojų bei dėstytojų. Faktas, kad Amerikoje tokio asmens honoraras būna keli tūkstančiai dolerių už vienos dienos seminarą. Profesorius Berliner, Lietuvos mokytojų labai aukštai įvertintas už žinių pateikimo paprastumą, įtaigumą

sutikęs su A.P.P.L.E. sugrįžti. A.P.P.L.E. *mokytojų kvalifikacijos kelimo kursų* tikslai keletriopii. Visų pirma – su pagarba iš-klausyti mokytojų-dalyvių minčių, nes jie turi patirtį, kuri vakariečiams nepatirta; taip pat pateikti jų dėmesiumi pedago-gikos teorijas ir metodiką, kurios efektyviai taikomos Vakaruose ir su kuriomis kiekvienos šalies pedagogai turėtų būti susipažinę. Antrasis tikslas – puoselėti il-galaikius draugystės bei profesinius ryšius tarp mokytojų Lietuvoje ir Amerikoje. Šie ryšiai ilgainiai kelia pedagogikos moks-linį lygį ir pagarbą jai Lietuvos visuomenėje. Šie ryšiai užtikrina, kad parama nebus vienkartinė. Patyrėme, kad mūsų dėstytojai, sugrįžę Amerikon, ir toliau rūpi-nasi Lietuvos mokyklomis. Tre-čiasis kursų tikslas – žadinti profesinį smalsumą, pasidžiūvi-mą mokytojų profesija, padidinti-ji-mą savo, kaip asmens, pajėgo-mis dirbti efektyviai ir kūrybin-gai. Tam pasitarnauja kursų įvai-rėvė, kitoks žinių perteikimo būdas ir kitoks žinių vertinimo lygis. Nors jaučiama jei ne priešišku-mas, tai bent atstumas tarp švie-timo vadovų ir eilinių mokytojų, tačiau bent kursuose tos per-tvaros yra. A.P.P.L.E. kursai pasitarnauja Lietuvai, paspartin-dami šį desovietizacijos procesą.

A.P.P.L.E. kursai tikrai skiria-si nuo kitų. Jei mesiskirtai, nebū-tūn kas vasarą daugiau kaip, tūkstan-čiuos lankančių ir šimtų už durų, nepakliuvusių į sarašą. Nenorime, įvesdami bet kokias naujoves, prarasti būtent tai, ką gerai atliekame, tai, kas mokyto-jus patraukia. Vietovėse dėsto-mos penkios-septynios specialy-bės, dalyvauja po 20 dėstytojų, taigi yra galimybė susipažinti ne tik su mokytojų srities žinovais, o pasiklausyti gausybės nuomonių ir patirčių, metodologijos, psicho-logijos, mokymo programų, paga-liau švietimo filosofijos klausimai.

Tokios apimties projektui rei-kainga tinka. Dirbame išvys-tinus galimybėmis. Tarp daugybės pareiškimų *ieškome kvalifi-kuotų specialistų*, kurie naudoja aktyvaus mokymosi modelius, kurie patys vertina, taip, kaip mums galime dirbti, kurybiškai (gal galima taip sakyti) mairšni tarp A.P.P.L.E. akademiku, dė-sytojų ir mokytojų. Ši maža visuo-menė mums yra ir profesinė, ir dvasinė vertybė.

Šiais metais kursai vyko pen-kiuose vietovėse. Rytų Lietuvos kursai, kuriuos A.P.P.L.E. pati finansavo su Atviros Lietuvos ir Taunos fondų talka, vyko internati-ninėje mokykloje „Lietuvių namai“. Tradiciniai kursai buvo Vilniuje, Kėdainiuose, Marijampolėje, Šilutėje.

Rytų Lietuvos kursų Ministeri-ja finansiskai nerėmė, tačiau ji pati šiuos kursus, jiems besibaigiant, gyrė. Iš tikrųjų tai buvo idomus renginys, nors kol kas tik pažintinis. Manau, kad ateityje teks nemažai su Rytų Lietuvos mokytojais bendrauti. Man vyresni žmonės pasakojo, kad vienu metu Klaipėdos kraštui lietuvių sugrąžinusi mokykla. Tuo įsitikinau, šiais metais dirb-dama Vydūno vidurinėje mokyk-loje Šilutėje. Panašaus aktingo iš-dabartinės vyriausybės Rytų Lie-tuvoje nėra jaučiama.

Galėčiau paminėti vieną kita prisiminimų detalę. Prisimenu, kaip Šalčininkų parėgūnas, kuris šaltus parareigūnas, kad net sulaukti šio bei ano „iš Lietuvos“. Net pasakė, kad jeigu A.P.P.L.E. dažniau lankysis Šalčininkuose, gal ir iš Lietuvos bus sulaukta svečių. Kai kuriuos klasėse kabo kryžius ir erelis. O mokytojos ne visos susikalba lietuviškai. Gaila, kad susvetimėjimas tarp vienų ir kitos tautybės mokytojų neaplen-

kė ir A.P.P.L.E. kursų, kur kelios lietuvių atėjo skūstis, kad visų tautybių mokytojų paskirtos vienodos, kuklios stipendijos. Jos sakė – jei duosit anoms, tai mes nepriimsim. Po pokalbio su mūsų administratore, visgi jos išėjo nesinono savo stipendijom. Manau, kad tokio atvirumo pokalbiai – visgi svertis gėriui.

Tarp kitko, aišku iš A.P.P.L.E. patirties, taip pat iš sociologinių apklausų, kad kaimo mokytojai jaučiasi labai izoliuoti, rečiau vykdo reformas, rečiau skatina mokinių kritinį mąstymą. Norėdami atkreipti ypatingą dėmesį į kaimo mokyklų problemas, manėme kaimo mokytojams padėti, tiesiog parūpindami jiems stipen-dijas. Pradėtas vykdyti stipendi-jų vaju. Vajus pranokis lėmus lū-kesčius – užteko pinigų paremti visus kursų dalyvius, apie 20,000 dolerių. Surinkti pinigai nėra naudojami A.P.P.L.E. bendri-ės tikslams, jei taip būtų, bema-tant prarastume studentų pasiti-ki-jimą ir paramą. Atpendi-jų vaju kartu yra išveivijos ir Lie-tuvos draugų supažindinimas su Lietuvos švietimu. Dalyvių lai-škai pasiekia žmones, kurie linki ir daro Lietuvai gera, supažindi-na kiekvieną su Lietuvos mokyk-los tikrovėmis.

Daugelis žmonių sieja A.P.P.L.E. vardą vien su vasaros kur-sais, nes šie kursai liečia didžiausią skausmą lietuvių mokytojų. Va-saros kvalifikacijos kelimo semina-rų tam tikrą dalį remia Švieto-mo ministerija. Šią vasarą buvo pasirašyta sutartis su Ministeri-ja – beje, pirmą kartą mums konkrečiai sutartį ir pasiūlė – kuri užtikrina Ministerijos finan-sinę paramą kursams ateityje. Aišku tuo labiau būtina paklausti tikslinti kursų poveikį, paklausti mokytojų, ar jie reikalingi, kaip juos tobulinti, kaip atsiliepti ir kintančių pedagogų poreikius.

Iš tikrųjų pasikeitė Lietuvos mokytojai. Jie daug plačiau susipa-žinę su pasaulio pedagogikos teorija, pasizvalę po kitas valsty-bes. Reformos pagrindiniai prin-cipai pripažinti. Ženkliniai išsiki-ria kai kurių mokyklų vadybos struktūros, kai kurių mokytojų metodika. Jų tarpe A.P.P.L.E. arti-miausi bendradarbiai – katali-kiška „Vermes“ mokykla Vil-niūje, Montessori darželis „Pabiručiai“ Klaipėdoje, Muzikos mokytojų švietimo centras ir ki-ti. Iš viso 16-tis Lietuvos mokyto-jų jau yra dalyvavę A.P.P.L.E. renginiuose.

(Pabaiga ateinanči šeštadienį)

LIETUVIŲ FILMAS – KRIKŠČIONIŠKOS TV FESTIVALIJS

Kauno Katalikų televizijos studijoje sukurtas filmas „Pasiųsti evangelizuoti“ buvo pristatytas 12-ajame krikščio-niškosios televizijos festivalyje, kuris vyko gegužės 21-27 d. Anglijos kurortiniame miestelyje Buxton.

Renginį, kuriame dalyvavo pagrindinės krikščioniškąja tema kuriantis Europos televi-zijos stotys ir studijos, organiza-vo Pasaulio krikščioniškosios komunikacijos asociacija (WACC) ir Romos Katalikų Bažnyčios krikščioniškosios komu-nikacijos asociacija radijui ir televizijai (ASACJA). Festivalyje buvo parodyti 94 televizijos dar-bai, iš kurių į konkursinę pro-gramą pateko 66, iš jų ir mini-gtasis Kauno Katalikų televizijos studijos filmas.

Pasak festivalio dalyvavusio pasakų režisieriaus D. Ramanausko, filmas iš Lietuvos, nors ir nepelė jokių prizų, sukėlė didelį susidomėjimą kaip at-

Santaros-Sviesos suvažiavime: rašytojas Antanas Sileika

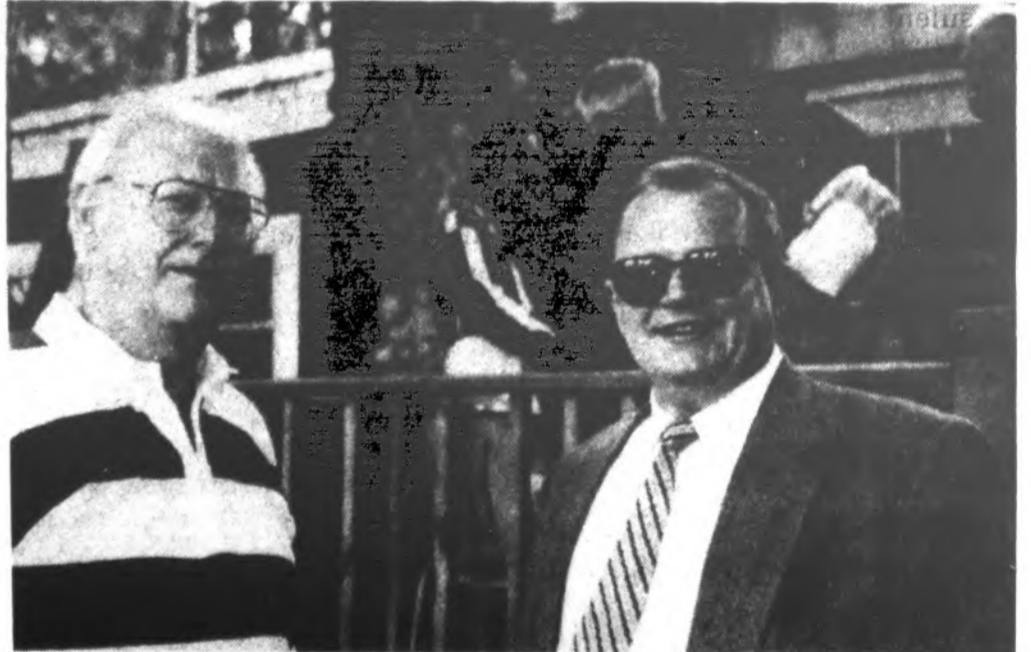
Kunigas Valdas Aušra

Kalbininkai Bronys Savukynas (kairėje) ir Giedrius Subačius (dešinėje)

Birutė Lintakienė ir poete Vitalija Bogutaite

Pranas Naris su Lietuvos ambasadorium JAV Alfonsu Eidintu.

Julius Lintako nuotraukos

Ir santara nebus nugalėta.

(Atkelta iš 3 psl.)

namo, dabar į jėgą – laisvą ir nepriklausomą – negrįžta?

Zenonas Rekašius pasiūlė visus vadinti tik pabėgėliais, pavartyti nešvarią savo sąžinę ir nesiteisi-sinti, kad Lietuvoje – komunistų valdžia. Vitalija Bogutaite išskyrė tris negrįžtančių grupes, kurių pasilikimą lemia skirtingos priežastys. Tėvams keisti gyvenimo būdą jau per vėlu. Čia baigė mokslus žmones Lietuvoje jau-tusių nereikalingi, o čia gimusiems Amerika yra namai. Iš tiesų grįž-t lietuviai, pasak poetės, grįžta urnomis. Kestučio Keblio kalba buvo bene skaudžiausia, patik-rinta, ko gero, nuolatiniais apmąstymais ne tik Santaros-Sviesos pasiūlytos temos proga. Šitaip stengusis išsaugoti gimtąją kalbą, leidus verkiantį vaikų ir lietuviškas mokyklas, šitiek paaukojus jėgų Lietuvos kultūrai išsaugoti, grįžimas turėtų būti logiška emigracijos pabaiga. O jei negrįžtam, sakė Keblys, esame

veidmainiai. Įsikibę savo kelių aukštų namo, Floridos paplūdi-mių, pelningos vietelės, kalbiamės biją komunistų valdžios ar siautėjantios mafijos. Negrįžta-ma todėl, kad seniai išgaravo tau-tinė atsakomybė, ir lietuviškos sąmonės likučiai nepajėgia at-sispirti gero gyvenimo pagun-doms. Iš mūsų lietuviškumo liko tik lietuviškas kalbos akcentas.

Ilona Gražytė-Maziliauskienė kalbėjo apie savo aplinkos kūrė-mą svetimoje šalyje, savotiškų lietuvių, getus. Jie nemalonūs, bet saugūs. Dabar atėjo diena, kai galime grįžti ten, kur esame nereikalingi, nebesvarbūs, ne vaduotojai. Tėvynė, tauta – abstrakčios sąvokos. Mes mylime miestelį, akmenį, medį, Laisvės alėją, vietą, kur įsimylėjome. „Lietuva man yra ten, kur yra nors vienas lietuvis, ir man ne-reikia grįžti į tėvynę,“ – prisipa-žino kalbėjusioji.

Klausantis neįtikėtina atvirų ir sąžiningų Amerikos lietuvių išpažinčių, jaunesniam mano kar-

tos žmogui galėjo kilti mintis, – kaip grįžimo į tėvynę troškimas dabar pavirto problema kaip negrįžti... Norėjosi tikėti, kad „žalios kortos“ mediotų vaikai matytų prasme susitikti, tarkim, kokiame 84-ame Santaros-Svie-sos suvažiavime pamąstyti, pa-kalbėti (kad ir su akcentu) apie kultūrą, istoriją, laiką ir save.

Tą patį vakarą suvažiavimo da-lininkai ir svečias dainavo Al-dona Stempučienė, ištikima kai kurių santariečių draugė nuo studijų laikų. Solistė pasirinko įvairių ir nelengvą repertuarą: Luigi Cherubini, Richard Strauss, Jonas Svėdas, Juozas Gruodis, Feliksas Bajoras, lietuvių liaudies dainos. Turėjusi tokių dainavimų mokytojus, kaip A. Likanderis, Lila Robeson, Carmela Cafarelli, laimėjusi pirmąsias vietas ir medalius daugelyje konkursų, dainininkė, ko gero, nebus girdėjusi vieno įvertinimo, mažos mergytės, dar nepažįstančios natų, sedėjusios suvažiavimo saloje, šnabždesio: „Gražiai dainuoja, kaip bažny-čioj...“

Rugsėjo 10-ji, sekmadienis

Kažkas ryta net nusistebėjo, kad visa diena skirta vienam sve-čiui iš Lietuvos – Virginijai Ga-siliūniui. Netiesa. Iš tiesų paskutinė Santaros-Sviesos suva-žiavimo diena buvo skirta Algi-mantui Mackui, žmogui, rašiu-siam ne tik eilėraščius, bet ir mylėjusiam, neapkęntusiam, gal-vojusiam apie atsivirčią et-žistaciją tautai. Virginijai iš-vedyvais telefonų skambučių. Ir todėl santara nebus nugalėta.

gimstančios krikščionybės liu-dijimas.

APDOVANOJIMAI LIETUVIŲ AKTORIAMS

Tarptautiniame kino festiva-lije „Baltijos perlas“ vyku-siame Jūrmaloje (Latvija), už vaidmenis režisieriaus An-driaus Šiušos filmo „Ir jis pasakė jums sudie“ apdovanoti lietuvių aktoriai Almira Gry-bauskaitė ir Arūnas Nikalaus-kauskas.

Festivalio konkursinėje pro-gramoje buvo parodyta 10 Dani-jos, Lenkijos, Vokietijos, Ru-sijos, Estijos, Latvijos ir Lie-tuvos filmų. Kino festivalis „Baltijos perlas“ išsiskyrė tuo, kad jame buvo vertinami ne fil-mai, o aktorių vaidmenys.

Į pagrindinę festivalio vertini-mo komisiją buvo pakviestas ir Lietuvos teatro sąjungos pirmi-ninkas Juozas Budraitis, o alter-natyvinę vertinimo komisijoje darbo kino režisierius Vytautas Zalakevičius.